

### ԳԻՏԱԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ ՈՐՊԵՍ ՀՀ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾՈՆ

Տնտեսության ցանկացած ճյուղի արդյունավետությունը մեծապես պայմանավորված է համապատասխան որակյալ մասնագետների առկայությամբ: Հայաստանի Հանրապետության տնտեսության ագրարային հատվածում անցած տասնամյակում տեղի են ունեցել համակարգային փոփոխություններ: Հողի, գյուղատնտեսական արտադրության մյուս միջոցների, սպասարկող ենթակառուցվածքների և գյուղատնտեսական մթերքների իրացման ու հումքի վերամշակման ոլորտներում իրականացված սեփականաշնորհման արդյունքում հանրապետության ագրոպարենային ոլորտում բացարձակ գերակշռող դեր է ստացել մասնավոր հատվածը: Այս ամենը որոշակի նախադրյալներ է ստեղծել գյուղատնտեսական արտադրության աճի ու զարգացման համար: Սակայն, մի շարք օբյեկտիվ և սուբյեկտիվ հանգամանքներով պայմանավորված, ակնկալվող արդյունքները դեռևս բավարար չեն: Ագրոպարենային ոլորտում կուտակված հիմնախնդիրներն անմիջականորեն կապված են ագրարային գիտակրթական համակարգում կուտակված և հրատապ լուծում պահանջող խնդիրների հետ:

Կարևորելով գիտակրթական համակարգի դերն ու նշանակությունը՝ նոր տեխնոլոգիաների և գիտական հենքի վրա հիմնված մրցունակ և արդյունավետ գյուղատնտեսություն ստեղծելու ճանապարհին ՀՀ կառավարությունը խնդիր է դրել ստեղծել կրթական, գիտահետազոտական, արդյունաբերական կլաստերներ և նպաստել գյուղատնտեսության և ագրարային ոլորտի կրթական, գիտական, գիտաարտադրական և խորհրդատվական կենտրոնների համագործակցության խորացմանը:<sup>1</sup>

ՀՀ-ում 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ 1076900 մարդ<sup>2</sup> ապրել է գյուղում, որը կազմում է ՀՀ բնակչության (2972700 մարդ) 36.2%-ը: Նշենք, որ գյուղաբնակների հիմնական մասը զբաղվում է գյուղատնտեսական գործունեությամբ: Համաձայն Համաշխարհային բանկի պաշտոնական կայքի տվյալների՝ 1991թ. գյուղատնտեսությունում զբաղվածները կազմել են ընդհանուր զբաղվածների ավելի քան 43%-ը, իսկ 2018թ. այդ ցուցանիշը կազմել է մոտավորապես 26%: Հայաստանում այդ ցուցանիշները կազմել են 1991թ.՝ 38.66%, իսկ 2018թ.՝ 33.24%:<sup>3</sup> Նշված ցուցանիշների նվազման միտումները կարելի է բացատրել երկու հիմնական հանգամանքնով.

<sup>1</sup> Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ծրագիր, 8 փետրվարի 2019 թվականի N 65-Ա, 70 էջ, էջ 51, <http://www.gov.am/files/docs/3133.pdf>

<sup>2</sup> Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտե, Հայաստանի Հանրապետության մշտական բնակչության թվաքանակը 2018 թվականի հունվարի 1-ի դրությամբ, Երևան, 2018, 10 էջ, էջ 7 [https://www.armstat.am/file/article/nasel\\_01.01.2018.pdf](https://www.armstat.am/file/article/nasel_01.01.2018.pdf)

<sup>3</sup> <https://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS>

1. գիտատեխնիկական առաջընթացի արդյունքում նվազել է գյուղատնտեսության ոլորտի աշխատողների պահանջարկը, քանի որ ձեռքի աշխատանքը փոխարինվել է մեքենայացված աշխատանքով,
2. նվազել է գյուղատնտեսության ոլորտում աշխատելու գրավչության մակարդակը:

Հայաստանի պայմաններում գերակշռող է 2-րդ տարբերակը: Ընդհանուր առմամբ ՀՀ աշխատանքի շուկայում առկա են մի շարք խնդիրներ, այդ թվում՝ բարձր գործազրկություն, ցածր աշխատավարձ, թաքնված զբաղվածություն, ըստ մարզերի՝ աշխատաշուկայի և տնտեսության անհավասարաչափ զարգացում, աշխատաշուկայի ենթակառուցվածքների թույլ զարգացում, աշխատաշուկայի քաղաքականության մեջ ֆինանսական լծակների թույլ կիրառում և աշխատավարձի անհավասարություն՝ ըստ մարզերի, տնտեսական գործունեության տեսակների և սեռի: Աշխատավարձի խթանիչ դերը տնտեսության շատ ոլորտներում շեշտակիորեն նվազել է:<sup>1</sup> Առավել հրատապ խնդիր է աշխատանքի արտադրողականության բարձրացումը, որից կախված են գյուղատնտեսության ընդլայնված վերարտադրության տեմպերը և իր արտադրանքներով բնակչության պահանջ-մունքների լրիվ բավարարումը: Աշխատանքի արտադրողականության բարձրացումը աշխատանքի գործընթացում ցանկացած փոփոխությունն է՝ ուղղված տվյալ արտադրանքի արտադրության համար անհրաժեշտ ժամանակի կրճատմանը:<sup>2</sup> Գյուղատնտեսական արտադրության և աշխատանքի վերջնական արդյունքի արդյունավետության բարձրացումն անմիջականորեն կախված է կադրերի որակավորման մակարդակից և աշխատանքային ռեսուրսների օգտագործման աստիճանից:<sup>3</sup>

Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարանը հանրապետության ագրոպարենային համակարգի համար մասնագետներ պատրաստող միակ բուհն է: Համալսարանի շատ շրջանավարտներ իրենց գործունեությամբ հայտնի են հանրապետությունում:<sup>4</sup> Համալսարանի առաքելությունը կրթության և գիտության կադրային և նյութական ռեսուրսների կենտրոնացմամբ ու որակյալ կրթություն ապահովելու միջոցով Հայաստանում և տարածաշրջանում ագրարային ոլորտի աշխատաշուկայի ժամանակակից պահանջները բավարարող և դրանց դինամիկ փոփոխությունները հաշվի առնող առաջատար կրթական, գիտահետազոտական և խորհրդատվական ծառայություններ մատուցող կենտրոն դառնալն է:<sup>5</sup> Մինչդեռ ներկայումս ագրարային համալսարանի որոշ մասնագիտությունների գծով ընդունելությունն իրականացվում է ատեստատի գնահա-

<sup>1</sup> Գործազրկությունը և աշխատավարձի անհավասարությունը ՀՀ-ում / Ա. Մելքումյան և ուրիշներ. Եր., Տնտեսագետ, 2014, 84 էջ («Ամբերդ» մատենաշար), էջ 5:

<sup>2</sup> Հայաստանի Հանրապետության ագրարային աշխատանքի էկոնոմիկա/ Լ.Լ. Հակոբյան, Եր., Լիմուշ, 2014, 342էջ, էջ 9-36:

<sup>3</sup> Մարդկային ռեսուրսներ և աշխատանքի էկոնոմիկա: Ուսումնական ձեռնարկ/Ա.Հ. Համբարձումյան, Եր., ԵՊՀ հրատ., 2016, 276 էջ, էջ 118:

<sup>4</sup> <https://anau.am/hy/about-us/info>

<sup>5</sup> <https://anau.am/hy/about-us/mission>

տականների հիման վրա՝ առանց ընդունելության քննություններ հանձնելու:

Հաշվի առնելով գիտության նվաճումները ագրարային ոլորտում՝ անհրաժեշտություն է առաջանում նոր մասնագետների պատրաստման: Վիճակագրական տվյալները ցույց են տալիս, որ գյուղատնտեսության ոլորտում աշխատուժի առաջարկն ու պահանջարկը բավականին անհավասարակշռված են՝ ի տարբերություն այլ ոլորտների: Սա բացատրվում է նրանով, որ աշխատանքը գյուղատնտեսության ոլորտում գրավիչ չէ և քիչ վարձատրվող է: Հաճախ գյուղատնտեսության ոլորտում զբաղված անձինք նախընտրում են տեղափոխվել շինարարության, արդյունաբերության կամ ծառայությունների ոլորտները: Այնուամենայնիվ գյուղատնտեսության ոլորտի մասնագետների կարիք միշտ եղել է ու կլինի: Գյուղում որակյալ աշխատուժի պակասը, հատկապես գյուղատնտեսության ոլորտում բարձրագույն կրթություն ունեցող երիտասարդ մասնագետների, դառնում է ավելի ու ավելի ակնհայտ: Գյուղատնտեսների մոտավորապես 70%-ը չունի հատուկ մասնագիտական կրթություն, տեխնոլոգիաների և մենեջմենթի վերաբերյալ գիտելիքներ, իսկ նրանց մասնագիտացումը չի համապատասխանում գյուղատնտեսության նոր պահանջներին: Ներկայումս շատ քիչ մասնագետներ են աշխատում գյուղատնտեսության ոլորտում, որոնցից ընդամենը 5%-ն ունի բարձրագույն կրթություն:<sup>1</sup>

Մասնագիտության ընտրության և աշխատանքի ընդունման հարցում կարևոր գործոններից մեկն աշխատավարձն է: Որքան բարձր է աշխատավարձը, այնքան ավելի մեծ է հետաքրքրությունը տվյալ մասնագիտության նկատմամբ: Աղյուսակ 1-ում ներկայացված է միջին ամսական աշխատավարձն ըստ կազմակերպության չափի և տնտեսության ոլորտների: Աղյուսակի տվյալները ցույց են տալիս, որ գյուղատնտեսությունն ամենացածր վարձատրվող ոլորտն է, իսկ ամենաբարձր վարձատրվողը՝ արդյունաբերությունը: 2017թ. համեմատ 2018թ. բոլոր ոլորտներում, բացառությամբ գյուղատնտեսության ոլորտի, նկատվել է միջին ամսական աշխատավարձի աճ:

*Աղյուսակ 1*

**Միջին ամսական աշխատավարձն ըստ կազմակերպության չափի  
և տնտեսության ոլորտների, հունվար-դեկտեմբեր<sup>2</sup>**

|          | 1 և ավելի աշխատող ունեցող<br>կազմակերպություններ |              |                   | որից՝ 50 և ավելի աշխատող ունեցող<br>կազմակերպություններ |              |                   |
|----------|--------------------------------------------------|--------------|-------------------|---------------------------------------------------------|--------------|-------------------|
|          | 2017թ., դրամ                                     | 2018թ., դրամ | %, 2018թ./ 2017թ. | 2017թ., դրամ                                            | 2018թ., դրամ | %, 2018թ./ 2017թ. |
| Ընդամենը | 166 004                                          | 172 727      | 104.0             | 199056                                                  | 210322       | 105.7             |

<sup>1</sup> Klupsas F., Serva E., Changes of specialist and qualified employee demand in agrarian sector of Lithuania, ISSN 1822-6760. Management theory and studies for rural business and infrastructure development. 2009. Nr. 17 (2). Research papers.

<sup>2</sup> [https://www.armstat.am/file/article/sv\\_01\\_19a\\_142\\_.pdf](https://www.armstat.am/file/article/sv_01_19a_142_.pdf) էջ 75

|                    |         |         |       |         |         |       |
|--------------------|---------|---------|-------|---------|---------|-------|
| Գյուղատնտեսություն | 120 530 | 118 090 | 98.0  | 126 536 | 126 054 | 99.6  |
| Արդյունաբերություն | 199 460 | 205 337 | 102.9 | 232 354 | 241 930 | 104.1 |
| Շինարարություն     | 179 935 | 185 007 | 102.8 | 212 846 | 216 522 | 101.7 |
| Ծառայություններ    | 158 434 | 165 420 | 104.4 | 190 001 | 202 102 | 106.4 |

Ըստ պաշտոնական վիճակագրության՝ մեր երկրում միջին աշխատավարձն ամենաբարձրը տեղեկատվության և կապի ոլորտում է: Երկրորդ տեղում ֆինանսական և ապահովագրական ոլորտն է: Գյուղատնտեսության, անտառային տնտեսության և ձկնորսության ոլորտների միջին անվանական աշխատավարձը 118.14 հազար դրամ է:<sup>1</sup> Տարեկան միջին անվանական աշխատավարձը մեկ անձի հաշվով կազմում է 1417680 դրամ (2892 ԱՄՆ դոլար, հաշվարկը կատարվել է 1 ԱՄՆ դոլար=490.18 ՀՀ դրամ փոխարժեքով): Համեմատության համար նշենք, որ, օրինակ, Կանադայում համալսարանը նոր ավարտած գյուղատնտեսության ոլորտի երիտասարդ մասնագետը ստանում է տարեկան 49000-67500 ԱՄՆ դոլար, իսկ միջին տարիքի մասնագետը՝ տարեկան 69000-102000 ԱՄՆ դոլար:<sup>2</sup>

Կան մասնագիտություններ, որոնք միշտ եղել են արդիական ագրարային ոլորտում (ագրոնոմ, տեխնոլոգ, ագրոինժեներ, գենետիկ-սելեկցիոներ, անասնաբույժ, անասնատեխնիկ): Գլոբալացման, ավտոմատացման և մրցակցության մշտական աճի պայմաններում ի հայտ են եկել լավ տրամաբանություն, կազմակերպչական կարողություններ, խորը գիտելիքներ ունեցող մասնագետներ, որոնք տիրապետում են նաև SS և բիոտեխնոլոգիայի վերաբերյալ գիտելիքների (ագրոնոմ-տնտեսագետ, գյուղատնտեսական էկոլոգ, ագրոինֆորմատիկ/ագրոկիբեռնետիկ և այլն):<sup>3</sup> Այս մասնագիտությունների ցանկին կցանկանայի ավելացնել նաև գյուղատնտեսության ապահովագրող մասնագիտությունը, որն աստճանաբար ավելի արդիական է դառնում, և վստահաբար կարելի է նշել, որ ապագայում մեծ պահանջարկ է վայելելու հատկապես ՀՀ-ում: Այս հանգամանքը կարելի է հիմնավորել նրանով, որ ներկայումս ՀՀ-ում գործնական քայլեր են կատարվում գյուղատնտեսության ապահովագրության ներդրման ուղղությամբ:

<sup>1</sup> <https://b24.am/economy/68256.html>

<sup>2</sup> <https://www.eco.ca/career-profiles/agriculture-specialist/>

<sup>3</sup> <https://intalent.pro/article/agroprofessii-trendy-nastoyashchego-s-proekciy-v-budushchee.html>

ՀՀ գիտակրթական համակարգը լուրջ բարեփոխումների կարիք ունի, որի իրականացման համար կարևոր է առաջատար գիտակրթական համակարգեր ունեցող երկրների փորձի ուսումնասիրումը: Քանի որ հնարավորություն եմ ունեցել անձամբ այցելել Պորտուգալիայի Ավեյրուի համալսարան և ծանոթանալ նրա գործունեությանը, կանդորադառնամ հենց այդ համալսարանի փորձին: Նշեմ, որ համալսարանն ընդամենը 45 տարեկան է, բայց ունի բավականին առաջադեմ և հետաքրքիր գիտակրթական համակարգ:<sup>1</sup>

Ավեյրուի համալսարանի տեխնոլոգիայի փոխանցման բաժինը (The Technology Transfer Unit of the University of Aveiro (UATEC)) համալսարանի բաղկացուցիչ մասն է: Նրա կարգախոսն է՝ «Համագործակցություններ, որոնք ապագան դարձնում են ավելի լուսավոր»: Այս բաժնում տեղեկացա, որ աշխատակիցները կապ են ստեղծում հետազոտողների և տարբեր կազմակերպությունների միջև՝ հնարավորություն տալով գիտնականներին վաճառել և գործածության մեջ դնել իրենց գիտական արդյունքները, իսկ կազմակերպություններին՝ անմիջապես համալսարանից ձեռք բերել նորագույն գիտական նվաճումները:<sup>2</sup> Տեխնոլոգիայի փոխանցման բաժնի գործունեության հիմնական խնդիրն է աջակցել համալսարանին հասնելու իր գերակա նպատակին՝ լինել գիտելիքի ստեղծման և տարածման ազգային կենտրոն: Դրված խնդիրը լուծելու համար բաժինն իրականացնում է հետևյալ գործառնությունները.

1. մտավոր սեփականության կառավարում,
2. շուկայում նոր տեխնոլոգիաների խրախուսում և արժևորում,
3. համալսարան – տնտեսություն կապի ստեղծում,
4. համագործակցության խթանում և տեխնոլոգիայի վրա հիմնված ընկերության ստեղծման աջակցություն:

UATEC-ն հիմնադրվել է 2006թ., որի հիմնական նպատակը գիտելիքի արժևորումն է: Որպես արդյունք, այն մասնակցում է տարատեսակ միջոցառումների, ինչպիսիք են start-up-երը, spin-off-երի ստեղծումը, բիզնես պլանները, ֆինանսավորվող հետազոտական ծրագրերը, համագործակցության պայմանագրերը, IP-ի պաշտպանությունը, լիցենզավորումը, մարքեթինգի կազմակերպմանը և այլն:<sup>3</sup>

Ավեյրուի համալսարանի և Գիտության ու տեխնոլոգիայի մշակույթի ազգային գործակալության համագործակցության արդյունքում հիմնադրվել է գիտության ֆաբրիկան՝ (The Fábrica Centro Ciência Viva de Aveiro), որի հիմնական նպատակն է գիտության տարածումը և գիտական ու տեխնոլոգիական մշակույթի խթանումը: Ֆաբրիկայի գործունեության ծրագիրը ներառում է դիվերսիֆիկացված գործողություններ տարբեր ձևաչափերով՝ թույլ տալով տարբեր տարիքի անձանց ավելի մոտ կանգնել գիտությանը: Ֆաբրիկան բաղկացած է մի քանի բաժիններից (ցուցասրահներ, լաբորատորիաներ, ռոբոտավորման բաժին, մա-

<sup>1</sup> <https://www.ua.pt/>

<sup>2</sup> <https://anau.am/hy/about-us/2657-2018-12-21-10-49-22>

<sup>3</sup> Technology transfer unit, Universidade de Aveiro, Portugal, [www.ua.pt/uateg](http://www.ua.pt/uateg)

թեմատիկայի, կենսաբանության և այլ բաժիններ):<sup>1</sup> Գիտության ֆաբրիկայի համակարգող Պաուլո Կառվալիոն նշեց, որ ֆաբրիկայում երեխաները խաղերի միջոցով ծանոթանում են գիտության տարբեր բնագավառների հիմնական դրույթներին, իսկ մեծահասակներն իրենք են պատրաստում տարատեսակ գիտական աշխատություններ, օրինակ՝ ռոբոտներ:<sup>2</sup>

Կարևորելով գիտակրթական համակարգի դերը գյուղատնտեսության զարգացման գործում՝ որոշ երկրներում մշակվել են համապատասխան իրավական ակտեր: Օրինակ՝ Ռուսաստանի Դաշնության տնտեսության առաջ խիստ խնդիր է դրված գտնել տնտեսական աճի ու զարգացման նոր ուղղություններ, որոնցից մեկը պետք է լինի բարձր տեխնոլոգիաները և գլոբալ մրցունակ ագրոարդյունաբերական համալիրը (ԱԱՀ): Այս ուղղությամբ աջակցությունը պահանջում է ԱԱՀ-ի գիտատեխնիկական քաղաքականության կատարելագործում, մեթոդաբանական, ինֆորմացիոն և փորձագիտական որակի բարելավում՝ համապատասխան կառավարչական որոշումների ապահովման համար: Այս նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է բարձրացնել ճյուղի կարգավորման գործիքների կիրառման արդյունավետությունը: Բացի այդ, անհրաժեշտ է մեծացնել ագրարային կրթության և ագրարային գիտության ֆինանսավորումը, որն այսօր միանշանակ գտնվում է ոչ բավարար մակարդակի վրա: Հաշվի առնելով այս ամենը՝ ՌԴ գյուղատնտեսության նախարարությունը և Ազգային հետազոտական համալսարանը 2016թ. մշակել են «Ռուսաստանի Դաշնության ագրոարդյունաբերական համալիրի գիտատեխնոլոգիական կանխատեսում մինչև 2030թ.» փաստաթուղթը: Վերջինս ներառում է հետևյալ հիմնական դրույթները.

1. համաշխարհային ագրոարդյունաբերական համալիրի զարգացման գլոբալ մարտահրավերները,
2. Ռուսաստանի ագրոարդյունաբերական համալիրի արդի վիճակը,
3. ՌԴ ԱԱՀ-ի զարգացման գիտատեխնոլոգիական սցենարները,
4. ԱԱՀ-ում գիտատեխնոլոգիական քաղաքականության բարելավումը:

Նշված փաստաթղթում հստակ նշված են անհրաժեշտ միջոցառումները, ժամկետները, կատարողները և սպասվելիք արդյունքները: Ներկայացվել են նաև այն իրավական ակտերը, որոնք անհրաժեշտ են նշված միջոցառումներն իրականացնելու համար:<sup>3</sup>

Կատարված ուսումնասիրությունները և վերլուծությունները հիմք են հանդիսանում եզրակացնելու, որ գիտակրթական համակարգի միջոցով ագրարային ոլորտի զարգացման համար անհրաժեշտ է նախ լուծել ագրարային ոլորտի կրթական և գիտական համակարգերում առկա խնդիրները, որոնք կնպաստեն ոլորտի կայունությանն ու զարգացմանը: Կարևոր ենք դիտում «Գիտակրթական

<sup>1</sup> <http://www.ua.pt/fabrica/page/22057>

<sup>2</sup> <https://anau.am/hy/about-us/2657-2018-12-21-10-49-22>

<sup>3</sup> Прогноз научно-технологического развития агропромышленного комплекса Российской Федерации на период до 2030 года, Москва, 2017, 137с., <https://www.hse.ru/data/2017/02/06/1167349282/Прогноз%20научно-технической%20сферы.pdf>

համակարգի միջոցով մինչև 2030թ գյուղատնտեսության զարգացման» հայեցակարգի մշակումը, որտեղ կներկայացվի հիմնական միջոցառումների ցանկը՝ ըստ կատարողների և ըստ ժամկետների: Մասնագետների անընդհատ կատարելագործվելը, հմտությունների բարձրացնելն ու գիտելիքների ավելացումը դարձել են ժամանակի պահանջը: Գյուղատնտեսական կրթության համալսարանները պետք է ուսումնասիրեն փոփոխվող գյուղատնտեսության, մարդկային կյանքի սոցիալական և այլ ոլորտների պահանջները և կատարեն առաջարկություններ լավ և որակյալ մասնագետներ պատրաստելու ուղղությամբ, որը կարտահայտվի կառուցվածքային փոփոխություններով և կրթական ծրագրերի փոփոխություններով:<sup>1</sup> Դիմորդները պետք է ընդունվեն Հայաստանի ազգային ագրարային համալսարան ոչ թե նրա համար, որ ընդունելության քննություններ չկան, այլ՝ որ ցանկանում են դառնալ ագրարային ոլորտի որակյալ մասնագետներ: Համալսարան ընդունվելու համար պետք է դիմորդները մասնակցեն հարցազրույցի կամ հանձնեն ոչ բարդ, դպրոցական ծրագրին համապատասխան քննություններ: ՀՀ բուհերում պետք է գործի «ընդունվելը հեշտ, ավարտելը դժվար» սկզբունքը: Համալսարան ընդունվելու և դիպլոմ ստանալու հիմնական նպատակը պետք է լինի որակյալ մասնագետ դառնալը, որն իր գործունեությամբ կկրի պատասխանատվություն ոլորտի զարգացման համար և կնպաստի դրան: Բոլոր գիտական կենտրոնները, որոնք իրականացնում են գյուղատնտեսության ոլորտին նվիրված հետազոտություններ, պետք է համագործակցեն ինչպես միմյանց, այնպես էլ միջազգային կառույցների հետ, որոնցից է, օրինակ, CGIAR-ը (The Consultative Group on International Agricultural Research): Հիմք ընդունելով Ավելյուրի համալսարանի փորձը՝ գիտական կենտրոններին կամ համալսարանին կից առանձնացված կառույցի ստեղծումը թույլ կտա կապ հաստատելու հետազոտողների և ֆերմերների միջև: Դիպուկ է բնութագրում լեհական այն հայտնի ասացվածքը, որ «Եթե ֆերմերն աղքատ է, այդպիսին է նաև ամբողջ երկիրը»:<sup>2</sup> Մասնավորապես մեր երկրի համար, երբ բնակչության 36.2%-ն ապրում է գյուղում և զբաղված բնակչության 33.2%-ը զբաղված է գյուղատնտեսության ոլորտում, պետք է բոլոր ջանքերն ուղղել հենց այս ոլորտի զարգացման ուղղությամբ:

<sup>1</sup> Восканян Гоар Вазгеновна, О некоторых вопросах, связанных со специалистами аграрного сектора Армении, Фундаментальные и прикладные научные исследования: актуальные вопросы, достижения и инновации: сборник статей XXI Международной научно-практической конференции. – Пенза: МЦНС «Наука и Просвещение». – 2019. – 234 с., с. 90-92.

<sup>2</sup> <https://www.pinterest.com/pin/28710516348254299/>

## ԳԻՏԱԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ ՈՐՊԵՍ ՀՀ ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾՈՆ

### Գոհար Ոսկանյան

**Համառոտագիր:** Գյուղատնտեսությունը ՀՀ տնտեսության առաջնային ճյուղերից է և այդպիսին կմնա դեռ երկար ժամանակ: Այս ոլորտի զարգացումը պայմանավորված է բազմաթիվ գործոններով, որոնցից թերևս ամենակարևորը գիտակրթական համակարգն է: Հոդվածում ներկայացվել են գիտության դերը գյուղատնտեսության առաջընթացի գործում, ագրարային ոլորտի կրթական համակարգի արդի վիճակը, որակյալ մասնագետների պատրաստման հետ կապված հիմնախնդիրները, Պորտուգալիայի Ավեյրու համալսարանի գիտակրթական համակարգը և դրա ներդրման հնարավորությունները ՀՀ-ում: Կատարված ուսումնասիրությունների և վերլուծությունների արդյունքում տրվել են համապատասխան առաջարկություններ:

**Բանալի բառեր.** *գյուղատնտեսություն, կրթական համակարգ, գիտություն, համալսարան, նորարարություններ, մասնագետներ, աշխատավարձ, բարեփոխումներ*

## НАУЧНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ СИСТЕМА КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА РА

### Гоар Восканян

**Резюме:** Сельское хозяйство является одним из приоритетных секторов экономики Республики Армения и останется таковым в течение длительного времени. Развитие данного сектора обусловлено многими факторами, из которых, пожалуй, наиболее важна научно-образовательная система. В статье представлены роль науки в развитии сельского хозяйства, текущее состояние системы образования в аграрном секторе, вопросы, связанные с подготовкой качественных специалистов, научно-образовательная система Университета Авейру Португалии и возможности ее внедрения в Республике Армения. В результате проведенных исследований и анализов были сделаны соответствующие рекомендации.

**Ключевые слова:** *сельское хозяйство, система образования, наука, университет, инновации, специалисты, заработная плата, реформы*

## SCIENTIFIC-EDUCATIONAL SYSTEM AS A DEVELOPMENT FACTOR OF RA AGRICULTUR

**Gohar Voskanyan**

**Abstract:** Agriculture is one of the priority sectors of the economy of the Republic of Armenia and will remain as such for a long time. Development of this sector is conditioned by many factors, of which the scientific and educational system is perhaps the most important one. In the article the role of science in the progress of agriculture, present state of the educational system in the agrarian sector, issues related to training of high quality specialists, scientific and educational system of the University of Aveiro of Portugal and opportunities for its introduction in the Republic of Armenia have been presented. As a result of the studies and analyzes conducted, appropriate recommendations have been made.

**Keywords:** *agriculture, educational system, science, university, innovations, specialists, salary, reforms*